

Dane ZUS za 2025 r. pokazują zmiany trendu w podziale opieki nad dziećmi

Zakład Ubezpieczeń Społecznych odnotowuje, że rośnie udział ojców korzystających z zasiłku macierzyńskiego, szczególnie w ramach urlopu rodzicielskiego. Rozwiązania wprowadzono w Polsce w związku z wdrożeniem unijnej dyrektywy work-life balance.

Urlop ojcowski i urlop rodzicielski – stabilne i rosnące zainteresowanie

Prawo do urlopu ojcowskiego jest wyjątkowym i samodzielным prawem ojca niezależnym od uprawnień matki dziecka. Ten szczególny urlop jest uprawnieniem osobistym pracownika ojca i nie może zostać przeniesiony na inną osobę, np. matkę dziecka. Przysuguje też ojcom adopcyjnym.

Urlop ojcowski może trwać do 2 tygodni, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez dziecko 12. miesiąca życia, natomiast przy adopcji – do upływu 12 miesięcy od dnia uprawnomocnienia się postanowienia orzekającego przysposobienie (jednocześnie nie dłużej niż do ukończenia przez dziecko 14. roku życia). Urlop ojcowski można wykorzystać jednorazowo w całości (2 tygodnie), albo dzielić go na dwie równe części (po 1 tygodniu).

Wysokość zasiłku macierzyńskiego za okres urlopu ojcowskiego wynosi 100% podstawy wymiaru zasiłku.

O urlop należy wystąpić do swojego pracodawcy. Wniosek w postaci papierowej lub elektronicznej powinien być złożony w terminie nie krótszym niż 7 dni przed rozpoczęciem korzystania z urlopu. Pracodawca musi uwzględnić złożony w odpowiednim terminie i kompletny wniosek pracownika w sprawie udzielenia urlopu ojcowskiego. Jeżeli pracownik złoży wniosek o urlop ojcowski z naruszeniem 7-dniowego terminu, czyli np. tylko z 3-dniowym wyprzedzeniem, pracodawca ma prawo nie uwzględnić wniosku.

Urlop rodzicielski – więcej tygodni urlopu i nowy podział między rodzicami

Wymiar urlopu rodzicielskiego zmieni się od 26 kwietnia 2023 r. w wyniku nowelizacji Kodeksu pracy wdrażającej dyrektywę (UE) 2019/1158 w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów.

Łączny czas trwania urlopu rodzicielskiego został wydłużony:

- do 41 tygodni – jeżeli urodziło się lub rodzina przyjęła na wychowanie jedno dziecko,
- do 43 tygodni – jeżeli urodziło się lub rodzina przyjęła na wychowanie dwoje lub więcej dzieci jednocześnie.

Rodzice dzieci, które mają zaświadczanie „za życiem”, mają prawo do dłuższego urlopu rodzicielskiego – nawet do 65 tygodni – jeżeli przy jednym porodzie urodziło się jedno dziecko lub 67 tygodni – jeżeli przy jednym porodzie urodziło się dwoje lub więcej dzieci.

9 tygodni wyłącznie dla drugiego rodzica – zasada „use it or lose it”

Kluczową zmianą wprowadzoną w 2023 r. jest 9-tygodniowa, nieprzenoszalna część urlopu rodzicielskiego, przysługująca każdemu z rodziców indywidualnie. Tego prawa nie można przekazać drugiemu z rodziców. Jeżeli uprawnienie to nie zostanie wykorzystane, przepada.

W praktyce oznacza to, że:

- każdy z rodziców ma wyłączone prawo do 9 tygodni urlopu rodzicielskiego,
- rodzice nie mogą się go podzielić części urlopu.

Prawo do nieprzenoszalnych 9 tygodni urlopu rodzicielskiego przysuguje zarówno pracującej matce dziecka, jak i pracującemu ojcu, a pozostałym wymiarem urlopu, tj. 23 albo 25 tygodniami rodzice dziecka mogą go podzielić sobie według swojego uznania. To rozwiązanie ma zwiększyć udział ojców w opiece nad dziećmi i jest jednym z głównych mechanizmów promowanych przez dyrektywę work-life balance. Zasiłek macierzyński za okres tych 9 tygodni urlopu rodzicielskiego wynosi 70% podstawy wymiaru zasiłku. Jest jednak wyjątek. W sytuacji, gdy matka dziecka, nie później niż 21 dni po porodzie, złoży wniosek o wypłatę zasiłku macierzyńskiego za okres urlopu macierzyńskiego i urlopu rodzicielskiego w pełnym wymiarze, wysokość zasiłku będzie wynosiła 81,5% podstawy wymiaru zasiłku.

Jak wnioskować o zasiłek macierzyński za okres urlopu rodzicielskiego

Wniosek o przyznanie urlopu rodzicielskiego składa się podobnie jak wniosek o urlop ojcowski, ale z większym wyprzedzeniem, tj. nie później niż 21 dni przed rozpoczęciem korzystania z tego urlopu. Przepisy przewidują także możliwość rezygnacji z urlopu rodzicielskiego. Aby podjąć pracę, trzeba złożyć pisemny wniosek na 21 dni przed jej rozpoczęciem. Pracodawca powinien uprzednio wyrazić zgodę na powrót rodzica pracownika do pracy.

Zasiłek macierzyński za okres urlopu rodzicielskiego może być:

- wykorzystany jednorazowo albo
- podzielony na maksymalnie 5 części.

Ostatnia część urlopu może przypadać do końca roku kalendarzowego, w którym dziecko ukończy 6 lat, przy czym inne są zasady, jeżeli chodzi o dziecko przyjęte na wychowanie. Szczegóły dostępne są na stronie www.zus.pl.

Dane ZUS potwierdzają skuteczność unijnych rozwiązań

Celem dyrektywy work-life balance było m.in. zwiększenie udziału ojców w opiece nad dziećmi oraz ułatwienie kobietom powrotu na rynek pracy. Dane ZUS za 2025 r. pokazują, że nowe rozwiązania – zwłaszcza wyłączone część urlopu dla drugiego rodzica – realnie wpływają na decyzje rodzin i prowadzi do stopniowej, ale trwałej zmiany modelu korzystania z urlopów rodzicielskich w Polsce.

Źródło: www.zus.pl